

Etnografia korona-ajan nuorista ja nuorisotyöstä

JAANA LÄHTENMAA

Kirja on varsinainen runsaudensarvi. Kirjoittajien määrä on hengästyttävä (35), puhumattaakaan sivumäärästä: yli neljäsataa. Teoksen taustalla on poikkeuksellinen hanke, joka alkoi Facebook-keskustelusta ja jossa on ollut mukana tutkijoiden lisäksi toimittajia, taiteilijoita, nuorisotyöntekijöitä ja lisäksi viiden eri kaupungin nuorisotoimet OKM:n antamalla avustuksella. Mukana on pääkaupunkiseudun kaikki neljä kaupunkia sekä Tampere. Korona-ajan alkupuolella startanneen Nuorisotutkimusverkostosta johdetun sateenvarjohankkeen nimi on ollut ”Nuorten paikkataju ja huolet”.

Nuoruus korona-ajan kaupungissa on omaperäinen, jännittävä ja opettavainen. Opiksi kirja käy etenkin nuorisotyön uusien menetelmien kuvailuun. Kirjassa on tieteellisiä artikkeleita, näkökulmatekstejä sekä korona-ajan nuorten omia sanallisia ja kuvallisia kuvauksia tunnelmista. Sen lopussa on tutkijajoukon aistielämykselliseksi pohdinnaksi nimetty teksti sateenvarjoprojektin osana järjestetyistä ”GÄNG – opastettu kaupunkikierros” -teatterituotannosta.

Lisäksi kirjaan on listattu kaikki korona-ajan rajoitukset aikajärjestyksessä. Kirjassa on myös suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia päättäjille ja poliitikoille nuorisopolitiikkaan etenkin vastaavien poikkeusolojen varalle.

Toki voi kysyä, kenelle moinen sekoitus on suunnattu. Teoksen johdannossa kerrotaan, että sen on tarkoitus antaa tietoperustaa nuorisotyön kehittämiseksi koronan jälkeisessä ajassa sekä auttaa ymmärtämään korona-ajan poikkeusoloissa syntyneitä nuorten hyvinvoinnin aukkoja. Kaikissa tyylilajeissaan kirja voi kiinnostaa nuorten ja lasten kanssa työskenteleviä sekä muitakin nuorista ja korona-ajan jättämistä jäljistä kiinnostuneita. Uraputkessa olevat tutkijat haluavat – tai ehtivät – usein lukea vain tutkimustekstiä. Onneksi kirjasta on saatavilla myös Nuorisotutkimusverkoston nettisivuilta ladattavissa oleva versio, josta voi valita itseään kiinnostavat tekstit. Siinä on myös indeksi-ominaisuus: tekstimassasta voi etsiä nimenomaan tiettyjä asioita.

Korona-ajan nuoruudesta alkaa olla saatavilla runsaasti kvantitatiivisiin aineistoihin perus-

Sofia Laine & Eila Kauppinen & Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.)

Nuoruus korona-ajan kaupungissa
Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauamista
Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, 2023

tuvia analyyseja, niin Suomes- ta kuin muualtakin maailmas- ta. Numeerinen tieto ei tavoit- ta ihmisten kokemuksia ja heid- dän todellisuuttaan samaan ta- paan kuin kvalitatiivinen tut- kimus. On tervetullutta saada korona-ajan nuoruuden doku- mentointiin myös kvalitatiivi- seen tutkimukseen perustuva iso kokonaisuus. Teoksessa hyödyn- netty empiirinen aineisto koos- tuu neljästä kvalitatiivisesta ai- neisto-korpuksesta.

Kirjan artikkeleissa hyödyn- netään näistä neljästä aineistosta eniten niin sanottua ryhmäetno- grafista aineistoa. Sitä kerätessä eri tutkijat ovat kierrelleet keske- nään sekä vielä enemmän yhdes- sä etsivän nuorisotyön tekijöi- den kanssa viiden mukana olleen kaupungin korona-ajan nuor- ten hengailupaikkoja, useaan-

kin kertaan. Näin syntyneet tutkimuspäiväkirjat on sulautettu ristiinvalottaen yhteen, ja tutkijat ovat analysoineet tätä kokonaisuutta yhdessä. Toinen aineisto on syntynyt nuorten ja nuorisotyöntekijöiden yksilö-, pari- ja ryhmähaastatteluista. Niitä on yhteensä viisitoista. Kolmantena on nuorten, 15–20-vuotiaiden essee- ja kuvataidekilpailuun tuottamat tekstit ja kuvat korona-ajan tunnelmista. Neljäntenä on nuorisotyöntekijöiden tuottama kokemusaineisto. Kirjan kahdeksan vertaisarvioitua artikkelia on rakennettu aineistosta nousevien teemojen ympärille.

Kirjan sivuilla kuljetaan pääkaupunkiseudun neljän kaupungin ja Tampereen etsivän nuorisotyön tekijöiden kanssa asemilla ja ostoskeskuksissa. Korona-ajan tyhjentämällä käytävillä kohdataan nuoria, jotka oleilevat mieluummin tällaisissa paikoissa kuin kotonaan tai sijaiskodeissaan. Kirjaa lukiessa oppii, millainen ilmiö nuorten asemilla ja ostoskeskuksissa pyöriminen on. Vielä enemmän oppii nuorisotyöstä ja siitä, miten se on korona-aikana organisoitu. Etsivästä nuorisotyöstä sekä raide- ja jalkautuvasta nuorisotyöstä kerrotaan tarkasti, näiden alojen käytännöistä ja ammatti-etiikasta lähtien. Kirja onkin hyvä oppitunti tämän päivän nuorisotyöstä.

Etnografia-kävelyillä kohdatut nuoret eivät paljon puhu, mikä on ymmärrettävää: tutkijat eivät ole edes halunneet tunkeutua nuorten ja nuorisotyöntekijöiden välisiin keskusteluihin, eivätkä nuoret isossa joukossa ja paikasta toiseen siirtyillessään ole kovasti juttutuulellaan. Nuorille on infolappusin tai ”tutkijan liiviä” käyttämällä

ilmaistu, että tilanteissa on tutkijoita läsnä. Välillä nuoret ovat itse tulleet puhuttamaan tutkijaa. Näissä tilanteissa on värvätty kvalitatiivisia haastateltavia otollisempaan hetkeen.

Pääkaupunkiseudun nuoret liikkuvat paljon raiteilla Espoon, Kauniaisten, Vantaan ja Helsingin alueilla. Muun muassa tämän vuoksi raidenuorisotyö on aloitettu. Nuorten liikkumista paikasta toiseen ja kokoontumisia ”hot-spotteihin” kuvaillaan ja pohdintaan kirjassa käyttäen *paikkatajun* käsitettä. Alun perin sateenvarjohankkeen nimikin oli ”Nuorten paikkataju ja huolet”.

Itselleni ei aivan aukea, mihin koko komealta kalskahtavaa käsitettä kirjassa tarvitaan. Hyvä käsite on teoreettinen työkalu, jota voi käyttää. Kirjassa ollaan kiinnostuneita paikoista, joissa nuoret liikkuvat ja joihin he kokoontuvat, ja toisaalta paikoista, joita nuoret karttavat. Lisäksi käsitellään sitä, kuinka koti paikkana muutti merkitystään korona-aikana. Jään miettimään, tarvitaanko paikkatajun käsitettä näiden ilmiöiden ymmärtämiseksi.

Sitä, millaisiksi julkiset ja puolijulkiset paikat muuttuivat koronan myötä, kirjassa kuvataan hienosti. ”Umpeen” teipatut penkit, tyhjiyttään kumisevat hallit, outo tunnelma. Haastateltu nuorisotyöntekijä toteaa, että liikkeellä näissä paikoissa oli pahimpien koronasulkujen aikana vain ”poliiseja, vartijoita, narkareita ja näitä nuoria”. Nuoristakaan toki kaikki eivät hengailleet asemilla ja ostareilla. Kirjassa ei spekuloida sillä, millaiset ja millaisista kotioloista olevat nuoret sitten pyörivät tuolloin vaikkapa Triplassa ja paikallisjunissa – sitä eivät nuorisotyöntekijätkään välttämättä aina tienneet.

Nuoria korona-aikana ympäröineeseen huolipuheeseen ja korona-ajan nuorisokulttuuri-ilmiöihin sukellaan luvussa, jonka otsikko on ”Jännitteisiä ulottuvuuksia nuorten huoliin ja huolipuheeseen nuorisosta.” Sen neljässä alaluvussa käsitellään nuorten kohtaamaa syrjintää ja häirintää, päihteiden käyttöä, suhteita järjestyksenvalvojiin sekä ”roadman”-ilmiötä. ”Roadman”-imago on Suomeen maailmalta rantautunut väkivaltaa ihannoiva tyyli. Termi on luvun otsikkoon kirjoitettu muotoon ”tiemies” – koska osa nuorista ja nuorisotyöntekijöistä käyttää tätä kotoperäistä ilmaisua. Kannatan suomenkielisyyttä aina kuin mahdollista, mutta tämä ratkaisu tuntuu vähän hassulta, ikään kuin vitseiltä. (Itse luinkin ensin otsikon väärin: tiedemies!)

Nuorten kohtaama syrjintä ja seksuaalinen häirintä korona-ajassa on aineistosta, nuorten itsensä kertomista episodeista noussut teema. Kun sosiaalinen kontrolli oli yli kahden vuoden aikana hapertunutta, julkisissa tiloissa hengailevat nuoret saivat aikuisilta kertomansa mukaan mitä oudoimpia, usein seksuaalisia ehdotuksia, jos kohta solvauksiakin. Ulkona ja julkisissa paikoissa hengailevat nuoret kohtasivat tuolloin katujen raaimpia ilmiöitä varsin paljain. Muistettakoon, että myös kammostava Koskelan murhateko tapahtui korona-aikana. Sitä ei kirjassa käsitellä. Siihen viitataan kerran alaviitteessä siteerattaessa yhden tutkijan tutkimuspäiväkirjaa, siinä kaikki. Tämä on hyvä ja hienotunteinen ratkaisu.

Nuorten päihteiden käyttöä tuona yli kaksi vuotta kestäneenä ajanjaksona on käsitelty peilaten sitä pääkaupunkiseudun ja

Tampereen huumeongelmaan laajemminkin. Samalla puidaan myös hoitoon pääsyn pullonkauloja.

Luku nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvojen välisistä suhteista on rikas etnografinen kuvaus: nuorten ja nuorisotyöntekijöiden sekä – nyttemmin pahamaineisten – vartijoiden kohtaamisista ja kontakteista. Hieman yllättäen vartijat eivät näyttäyty nuorille vain pahoina ja pelottavina, vaan osan kanssa nuoret vitsailevat jopa lämpimästi. Paljon julkisissa tiloissa hengailevien nuorten käsitys vartijoista, ”stevareista”, on moniaineksinen, sisäisesti risti-riitainenkin: pelottavasta mukavaan, ja ovatpa vartijat joillekin jopa ammatillisia esikuvia. Tällaisia säröisiä ilmiöitä hyvä etnografia voi tavoittaa, toisin kuin paraskaan asennekysely.

Luku ”tiemiehistä” eli ”roadman”-ilmiöstä on kiintoisa ja jengirikollisuutta koskevan moraalisen paniikin velloessa ajankohtainen. ”Tiemiehethän” ovat yleisen käsityksen mukaan niitä, joilla on veitsi taskussa ja väkivaltaiset ryöstöt mielessä, joskus käytössäkin.

Tämän tekstin valossa syntyy vaikutelma, että ilmiötä suuresti liioiteltiin medioissa. Alle 18-vuotiaiden väkivaltarikollisuus jatkoi korona-aikana jo vuonna 2015 alkanutta kasvuaan. Haastateltujen nuoriso-

työntekijöiden ja nuorten mukaan mustat vaatteet, hupparin huppu syvällä päässä ja gangstarap-musiikki eivät kuitenkaan kietoutuneet niin tiukasti väkivaltaiseen ryöstelyyn kuin mitä mediassa välillä maalailtiin.

Aihetta käsitellään oppineesti ja kansainväliseen tutkimukseen peilaten. Perusteellisessa pohdinnassa päädytään siihen, että ”roadman” on enemmänkin mielikuva kuin reaalitydelisuuden ilmiö, samoin kuin oli ”pissis” 1990-luvulla. Kukaan ei tunnustautunut tuolloin itse ”pissikseksi”, eikä ”roudmäneiksikään” tunnustautujia kirjan mukaan löydy. Kyseessä on enemmänkin toiseuttava leima kuin kenenkään identiteetti, näin kirjassa tulkitaan.

Itse jään silti miettimään, että ehkei savua ilman tulta; ehkä mielikuvan ilmaantuminen kulttuuriseen kuvastoomme on heijastellut joitakin virtauksia vähän kuin Platonin luolavertauksen varjokuvat. Ryöstelyvillitys, jossa merkkilippis tai hienot kengät viedään päältä, ei suinkaan kadonnut korona-aikana.

Kaiken kaikkiaan kirja olisi hyötynyt tiukasta kustannustoi-
mittamisesta. Teoksessa on jonkin verran toistoa. Se ei ole ihme tekoprosessia ajatellen; onhan eri kombinaatioissa kirjoitettuihin artikkeleihin käytetty pitkälti yhteisiä empiirisiä aineistoja. Lisäksi kirja tehtiin valmiiksi ai-

kamoisella vauhdilla. Kirja tuli ulos noin vuosi korona-rajoituksen päättymisen jälkeen. Paikoin tekstiä olisi voinut tiivistää. Kiire näkyy myös korona-ajan nuorisotyön organisointia koskevassa tekstissä, johon on haastateltu kaikkien kyseessä olevien kaupunkien nuorisotyön johtohenkilöitä. Haastattelut ovat mielenkiintoisia, mutta niistä tehdyt johtopäätökset ovat jääneet pahasti kesken.

Se, että kirjassa on käytetty nuorten – pienimuotoisessa, internetin keskustelupalstoilla kokoon kutsutussa kilpailussa – tekemää taidetta, runoja, esseitä ja kuvia, on toimiva ratkaisu. Essee kertovat muun muassa korona-ajan ryyppämiskokemuksesta, joka lähti käsistä, sekä aakkosten mukaisessa järjestyksessä koulussa käymisestä, kun paras kaveri on aakkosten takia eri ryhmässä. Yksi essee kertoo siitä, että on helpottavaa, ettei tarvitse mennä kiusattavaksi kouluun. Muutama runo on todella pysäyttävä. Kirjan kanteen päättynyt nuoren kuvallinen tuotos on upea.

Poikkeusajan outoja tunnelmia tihkuvien runojen, esseiden ja hienojen kuvien kautta pääsee aistimaan koteihin teljettyjen tai tyhjiin julkisiin tiloihin eksyneiden nuorten tunnelmia korona-ajan kaupungeissa: vähäisiä iloja sekä pieniä ja suurempia huolia.